

ביאורים

אתמול ראינו את הספק בעניין ריבוי המצוות. איך, אם-כן, אפשר להסביר את ריבוי המצוות והחוקים בתורה, אם אכן אי אפשר לקיים ולשמור את כולם, כל הזמן?

האדם נברא עם זוג עיניים, זוג אוזניים, זוג נחיריים לנשימה וכן הלאה. מצד האמת, יכול האדם להסתדר גם עם אחד מהשניים - לשמוע באוזן אחת, או לראות בעין אחת. הוא יכול 'להסתדר'. אמנם מחסד הקב"ה על בראיו - הוא ברא אותם 'על הצד היותר טוב', בצורה מתוקנת יותר. זוג האוזניים וזוג העיניים מקנים לאדם תפיסה מרחבית ויציבות, וכן במקרה של פגיעה, חלילה, באחת העיניים - תימצא השנייה שעל ידה יראה האדם.

אם-כן, ריבוי אינו מלמד דווקא על הכרחיות כל הפרטים, אלא לעיתים הוא נועד לתוספת טובה. הקב"ה, מסביר רבי יוסף אלבו, ראה שקשה לאדם להגיע לשלמות, כיוון שבעולמנו טרדות רבות, יצרים ומניעות מסוגים שונים ומגוונים. אם ניתנו לאדם רק מעט מצוות, גם אותן הוא לא היה מקיים - לכן ניתן ריבוי כל כך גדול של מצוות.

דברים אלו מתבטאים יפה בדברי חז"ל: 'רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות' [מכות ג, טז]. ריבוי המצוות הוא זכות לישראל, כיוון שהוא יוצר מצב שבו אף אדם מישאל לא יכול להישאר ללא מצוות: 'אפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרימון' [סנהדרין לז].

הדברים מתחדדים בדברי הרמב"ם בפירוש המשנה. לדעת הרמב"ם, 'לחיי העולם הבא' זוכים אפילו על ידי קיום מצוה אחת - ובתנאי שתיעשה בשלמות ממש. בכוונה להיעשות לשמה ללא אף צירוף כוונה אחרת.

לקיים מצוה לשמה בשלמותה - אין זה קל. אמנם כאשר כל סדר יומו של איש מישאל מוקף חבילי חבילות של מצוות, אי אפשר, אומר הרמב"ם, שלא יקיים מצוה אחת בשלמות כל ימי חייו, ובה - יזכה לעולם הבא.

הרחבות

• האם גוי יכול להשיג שלמות

כדי שלא ימלט שום אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּפֶרֶט, או מן האֲנָשִׁים בְּכָלֵל, שְׁלֵא יִשְׁיֵג הַשְּׁלֵמוֹת הַהוּא. מדברים אלו עולה שגם גוי יכול להשיג שלמות. וכן למדנו בגמרא: "היה רבי מאיר אומר: מניין שאפילו גוי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול? שנאמר 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' [ויקרא יח, ה], 'כהנים לויים וישראלים' לא נאמר, אלא 'האדם', הא למדת שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול" [סנהדרין נט]. אמנם רבי יוסף אלבו חילק את משיגי השלמות לשניים, תחילה כתב: "אחד מישאל בפרט" - שהם ראשונים ומיוחדים להשגת השלמות - שהרי יש להם תרי"ג הזדמנויות! לאחר מכן כתב: "או אחד מן האנשים בכלל" - אלו הגויים, שיכולים אף הם להגיע לשלמות אך ניתנו להם לשם כך רק שבע מצוות בני נח (וראה גם מאמר ראשון כג). הדברים עולים בקנה אחד עם פירושה של הגמרא לדברי רבי מאיר המובאים לעיל. הגמרא [שם] מקשה מדברי רבי מאיר על דברי רבי יוחנן שאמר שגוי שעוסק בתורה חייב מיתה. מתרצת על כך הגמרא, שדברי רבי מאיר על מעלתו הגדולה של גוי שעוסק בתורה מוסבים על גוי שעוסק בתורה של שבע מצוות בני נח ואילו רבי יוחנן מדבר על גוי שעוסק בתורה של המצוות המיוחדות לעם ישראל. מכאן, שתורתם של ישראל גדולה יותר וממילא קירבתם להשגת השלמות רבה יותר.

דרכים רבות להשגת השלמות

וְדָרָךְ הַבְּנֵת זֶה-הַעֲנֵן הוּא: כִּי כִּמוֹ שֶׁנִּמְצָא בְּדַבְרִים הַטְּבַעִיִּים דְּבָרִים הַרְבֵּה, יִמְצָאוּ עַל-צֵדֶּה הַיּוֹתֵר-טוֹב וְלֹא עַל צֵד-הַהֶכְרַח - כִּמוֹ כְּפִילַת הַחוּשִׁים וְזוֹלָתָם, שֶׁהִיא אֶפְשָׁר הַמְצָא וְהַתְקִים הַבְּעַל-חַיִּים בְּזוֹלַת-הַהֶכְפֵּל הַהוּא - וְאוֹלָם נִמְצָאוּ בְּבַעַל-חַיִּים עַל-צֵד הַיּוֹתֵר-טוֹב; כֵּן הֵשֵׁי, לְהַיּוֹתוֹ חֲפֵץ לְהַבִּיא אֶת הָאָדָם אֶל הַשְּׁלֵמוֹת הָאֲנוּשִׁי, וְרָאָה כִּמָּה מוֹנְעִים יֵשׁ לוֹ שֶׁהֵם מְטַרְיָדִים מִהַשְּׁגַת הַשְּׁלֵמוֹת הַהוּא, חֲתַר דָּרָךְ בְּשִׁישִׁיגָהוּ. וְזֶה, בְּשֶׁהֵרְבֵה לוֹ דְּרָכִים וְאֶפְנִים, אֵינָם הֶכְרַחִים כָּלֵם לְהַשְׁגַּת הַשְּׁלֵמוֹת, וְאִמְנָם נִמְצָאוּ עַל-צֵד הַיּוֹתֵר-טוֹב, כְּדִי שִׁישֵׁג הַשְּׁלֵמוֹת הָאֲנוּשִׁי אוֹ חֵלֶק מִמֶּנּוּ עַל-יְדֵי כָל אֶחָד מֵהֶם; כְּדִי שְׁלֵא יִמְלֹט שׁוּם-אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּפֶרֶט, אוֹ מִן הָאֲנָשִׁים בְּכָלֵל, שְׁלֵא יִשְׁיֵג הַשְּׁלֵמוֹת הַהוּא, אִם יִשְׁתַּדֵּל לְהַשִּׁיגוֹ בְּאַחַת מִן הַדְּרָכִים הֵהֵן.

"לפיכך הרבה להם תורה ומצוות"

וְזֶהוּ מָה שֶׁאָמְרוּ רַז"ל בְּסוֹף מִכּוֹת: "רַבִּי חֲנַנְיָא בֶן-עֲקִישָׁא אָמַר: רָצָה הַקַּב"ה לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הַרְבֵּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו מב, כא): "יִי חֲפֵץ לְמַעַן צַדִּיקוֹ, יִגְדִיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר". הִנֵּה בְּאֵרוֹ שְׁלֶכָה נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל רַב הַמִּצְוֹת כְּדִי לְצַדִּיק וּלְזַכּוֹתָם; וְהוּא מְבַאֵר שֶׁאֵם הִיוּ כָלֵם הֶכְרַחִים לְקַנְיַת הַשְּׁלֵמוֹת, לֹא הִיָּה זֶה זְכוּת אֶלָּא חוּבָה. וְלָזֶה הוּא שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא נִיחָא לֵה לְמַרְיָהוּ דְאִמְרַת עֲלִיהוּ הַכִּי, אֶלָּא: לְמִי שְׁלֵא קִיָּם אֶפְלוֹ חֵק אֶחָד מִן הַתּוֹרָה.

דעת הרמב"ם

וְכֵן כֶּתַב הַרְמַב"ם ז"ל בְּפִירוּשׁ הַמְּשֻׁנָּה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ עַל אוֹתָהּ מְשֻׁנָּה: מַעֲקָרֵי הָאֲמוּנָה בַתּוֹרָה - כִּי כְּשִׁיָּקִים הָאָדָם מִצְוָה מִתְרִי"ג מִצְוֹת פְּסָדֵר וְכַהֲנֵן, וְלֹא יִשְׁתַּף עִמּוֹה דְּבָר מִפְּנוֹת הָעוֹלָם בְּשׁוּם-פְּנִים, אֶלָּא שִׁיעֵשָׂה אוֹתָהּ לְשִׁמָּה מְאֵהָבָה, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְתִּי לָךְ - הִנֵּה זָכָה בֵּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם-הַבָּא. וְעַל-זֶה אָמַר (ר' חנניא) כִּי [המצוות] בְּהַיּוֹתֵן הַרְבֵּה, אִי-אֶפְשָׁר שְׁלֵא יַעֲשֶׂה אָדָם בְּחַיָּיו אֶחָת מֵהֵן עַל-מַתְּכֶנָּה וּשְׁלֵמוֹתָהּ - בְּעִשׂוֹתוֹ אוֹתָהּ מִצְוָה תְּחִיָּה נִפְשׁוֹ בְּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה. וּמִמָּה שִׁיּוֹרָה עַל הָעֵקֶר הַזֶּה - רַבִּי חֲנַנְיָא בֶן-תְּרַדְיוֹן, שֶׁשָּׂאֵל אֶת רַבִּי יוֹסִי בֶן-קֶסְסָא: מָה אָנִי לְחַיֵּי הָעוֹלָם-הַבָּא? וְהַשִּׁיב: כְּלוּם בָּא מַעֲשֶׂה לִידָךְ? כְּלוּמַר: נִזְדַּמְּנוּ לָךְ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה כַּהֲנֵן? וְהַשִּׁיבוֹ כִּי נִזְדַּמְּנָה לוֹ מִצְוֹת צַדִּיקָה עַל-דָּרָךְ שְׁלֵמוֹת בְּכָל מָה שֶׁאֶפְשָׁר, וְזָכָה בֵּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם-הַבָּא [ע"ז יח]. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ שֵׁם.

